

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2587-117x

XVI. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ MÜSLİMÎ VE DÎVÂNİ'NİN MATLA BEYİTLERİ

Enes YILDIZ*

Özet

XVI. yüzyıl divan şairlerinden Ispartalı Müslimî, Mîrî Emrullah Efendi'nin oğlu, Kınalızâde Ali Efendi'nin kardeşidir. İlk eğitiminden sonra devrin önemli âlimlerinden Ebûssu'ûd Efendi'nin hizmetinde bulunmuştur. İstanbul, Rodos ve Amasya'da müderrislik yapan şair, Sultan Selim'in tahta geçmesiyle müderrislikten azledilmiştir. Şair, Isparta'da kadı iken 994 (1585-1586) yılında vefat etmiştir. İyi derecede Farsça bilen şairin Türkçe müretteb bir divanı bulunmaktadır. Müslimî Dîvânı'nın araştırmalarımız sonucu ulaşılabildiğimiz tek nüshası Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 94/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 34 varaktan oluşan Dîvân'da sırasıyla 2 kaside, 119 gazel, 4 kıt'a ve 1 matla olmak üzere toplam 126 şiir bulunmaktadır. Bu çalışmada şairin hayatı hakkında bilgi verildikten sonra Dîvânı tanıtılmıştır. Makalenin asıl bölümünde ise 126 şiirin matla beyitleri okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Müslimî, Dîvân, matla.

16th Century Divan Poet Müslimi and The First Couplets of His Diwan

Abstract

Müslimi from Isparta one of the divan poets of the 16th century. Müslimi is the son of Miri Emrullah Efendi, and the brother of Kınalızade Ali Efendi. After his first education, he was at the service of Ebussu'ud Efendi, one of the important scholars of the period. Müslimi, worked as a manager in Istanbul, Rhodes and Amasya. When Sultan Selim passed the throne, he was removed from his post as a professor. The poet died in 994 (1585-1586) while he was working as a professor at Isparta. The poet who knows a good Persian has a Turkish divan. The only copy of the Müslimî's divan that we can reach as a result of our researches is registered in Madina Arif Hikmet Library with Turkish archives 94/811. There are a total of 126 poems in divan, which consists of 34 page, with 2 eulogy, 119 ghazels, 4 verses and 1 matla. In this study, firstly, information will be given about the life of the poet and his Diwan will be introduced. In the original part of the article, the first couplets of 126 poems will be presented to the readers' benefit.

Keywords: Classical Turkish literature, Müslimi, Diwan, matla.

* Dr., MEB, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, enesedebiyat@hotmail.com

GİRİŞ: XVI. Yüzyıl Divan Şairlerinden Müslimî

Müslimî hakkında birçok biyografik kaynakta birbirini tekrarlayan bilgi bulunmaktadır. Şair mahlas olarak “Müslimî”yi seçmiştir. Bu mahlası nasıl ve niçin seçtiği bilinmemektedir. Arapça “barış, boyun eğme, teslim etme, kurtuluşa erme, vermek” anlamalarına gelen “silm (selm)” kökünden gelen “müslim” “İslam dininde olan, Müslüman, teslim olmuş, selamette olan” anlamlarına gelir. Şairin mahlası ise “müslim” kelimesinin nisbet “î”si almış şeklidir ve “İslam dininde olana ait, Müslümana ait, selamette olana ait” gibi anlamlara gelmektedir. Kaynaklarda şair “Müslimî, el-Mevlâ Müslimî, Kınalı-zâde Müslimî Efendi, Müslim Çelebi” şeklinde geçmektedir (Açıkgöz, 2017: 296; Donuk, 2015: 835; Solmaz, 2018: 266). Müslimî kaside ve gazellerinin tamamında mahlas kullanmıştır. Dîvân’da 117 şiirde “Müslimî”, üç gazelde (G. 61/5, G. 70/7, G. 91/5) ise “Müslim” mahlası bulunmaktadır.

Ispartalı olan Müslimî'nin doğum yılı kesin olarak bilinmemektedir. “Menşe’-i fusehâ-yı berâ’at-şî’âr ve muhtedd-i fuzalâ-yı hakâ’ik-disâr sunûf-ı eşcâr-ı tayyibe ile mahfûf ve riyâz-ı behcet-âsârı cennâtın tecrî tahtihe’lenhâr ile mevsûf olan kasaba-i Ispartadandır.” (Sungurhan, 2017b: 775). “Kânûnî Sultân Süleymân devri şu’arâsından ve zümre-i kuzâttan olup Ispartalıdır.” (Nazik, 2008: 65).

Kınalı-zâdeler sülalesinden gelen Müslimî, Mîrî mahlaslı Emrullah Efendi’nin oğlu, Abdulkâdir Hamîdî Efendi’nin torunudur. Müslimî, devrin önemli sanatçılarından *Ahlâk-ı Alâî*¹ yazarı Kınalızâde Ali Efendi’nin² kardeşidir.

¹ Kınalızâde Ali Efendi’nin (ö. 979/1572) Türkçe ahlâk kitabı. Kınalızâde, 1564 yılında Şam’daki kadılık vazifesi sırasında kaleme aldığı eserini, o zamanlar Suriye beylerbeyi olan Semiz Ali Paşa’ya ithaf etmiş, Ali adının “yükseklik, yücelik” anlamındaki alâdan türediğini göz önünde tutarak kitabına *Ahlâk-ı Alâî* adını verdiğini belirtmiştir. Müellifin ifadesine göre, “hikmet-i ameliyye (ahlâk felsefesi) üzerine bir telif” olan eser, bir mukaddime ve üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Mukaddimede, ahlâk felsefesi alanına giren konular, ahlâk ilmi ile ilgili terimler, ahlâk ilminin faydaları, amelî ve nazarî ahlâk, ruh ve terbiye meseleleri üzerinde durulmuştur. Bu kısım, insanın “eşref-i mahlûkât” olduğuna dair bir bahisle son bulur. “İlm-i ahlâk” a ayrılan birinci bölüm ferdî ahlâk meselelerini ele alarak huy çeşitleri, faziletler, faziletlerin elde edilmesine engel olan ruh hastalıkları (reziletler), bunların tedavi usulleri, lisan terbiyesi ve konuşma âdâbını konu edinmiştir. İkinci bölüm aile ahlâkına (ilm-i tedbîr-i menzil) ayrılmıştır. Kınalızâde bu bölümde müslüman Türk ailesinin kuruluşu, aile reisinin görevleri, küçükten büyüğe doğru aile fertlerinin hak, vazife ve mesuliyetleri hakkında bilgi vermiş, ailede terbiye usullerini örneklerle anlatmıştır. Aile müessesesine son derece önem veren müellif, bu bölümün “ehl ü ıyâl terbiyesi” kısmında, evin düzenini ve aile huzurunu bozabileceği düşüncesinden hareketle, taaddüd-i zevcât hakkında ihtiyatlı bir ifade kullanmakta ve şu tavsiyede bulunmaktadır: “Erkek, evinde, tende can gibidir. Nitekim iki bedene bir can olmadığı gibi iki eve de bir erkek yakışmaz.” Üçüncü bölüm devlet idaresi ve siyasî ahlâk (ilm-i tedbîr-i medîne) ile ilgilidir. Bu bölümde müellif, Türk milletinin asırlardır içinde yaşadığı ve yaşattığı devlet modelini anlatmaktadır. Mülkün korunması ve adaletin hâkim kılınması, devlet reisinin vasıf ve görevleriyle devlet adamlarının seçiminde uyulması gereken kurallar, devletin halk ile münasebeti, ordunun gücü vb. konular bu bölümün önemli mevzularıdır. Eserin bu son kısmında adalet kavramı üzerinde ısrarla durulduğu görülür. Bölümün sonuna eklenen adalet dairesi şeması ile devlet-ordu-halk (reâyâ) bütünleşmesine işaret edilmekte, mülkün ancak adaletle ayakta durup devam edebileceği anlatılmak istenmektedir. Eserin sonunda, Eflâtun ve Aristo’ya ait olduğu söylenen bazı öğütlere yer verilmektedir (Kahraman, 1989: 15-16).

² Kınalızâde Ali Efendi 916’da (1510) Isparta’da doğdu. Babası çeşitli kadılıklarda bulunan Mîrî mahlaslı Emrullah Efendi, dedesi Abdülkadir Hamîdî’dir. Hamîd-ili’nin merkezi Isparta’da oturan Abdülkadir Efendi kına kullandığından dolayı ahfadı da Kınalızâde (Hinnâvîzâde) lakabıyla tanınmıştır. Ali Efendi, ilk öğrenimini Isparta’da yaptıktan sonra İstanbul’a giderek akrabası Kazasker Kadri Efendi’nin nezaretinde tahsiline devam etti. Mahmud Paşa Medresesi müderrisi Mâlûl Emîr Efendi’den, Dâvud Paşa Medresesi müderrisi Sinan Efendi’den, Ali Paşa Medresesi müderrisi Merhaba Efendi’den ders aldıktan sonra Fâtiḥ Medresesi’ne girip orada Kara Sâlih Efendi’den ve devrin meşhur âlimi Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi’den istifade etti, ardından da ona muîd oldu (945/1538). Kaynaklarda Ali Efendi’nin hemen her mevzuda mâlûmat sahibi, bilhassa tefsir, fıkıh, felsefe, riyâziyyât, belâgat ve inşâdda önde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca fazilet sahibi, güzel ahlâklı, kâmil bir insan olduğu kaydedilmektedir. Üç dilde şiir söylemesi onun Arapça ve Farsça’ya olan vukufunu gösterir. Şiirleri sanatkârane bulunduğu

“Hamîdiyyü’l-asl olan Kınalızâde Ali Çelebi Efendî’nün sinnen birâder-i mihteridür.” (İsen, 2017: 209). “Arsa-i fazl ü kemâlün merd-i müsellemi ve “Mîrî” muhalles Emrullâh Efendî’nün mahdûm-ı mihterîn-i mükerreremi olup ve sâlifü’z-zikr Kirâmî Çelebi’nün birâder-i ‘azîzi ve Kınalı-zâde’lerin mahdûm-ı sâhib-i temyîzidür.” (Donuk, 2015: 835). “Kâdî-i Şâm olan Hınnalu-zâde ‘Ali Çelebi Efendî’nün birâder-i ercmend-i hûşmendidür.” (Solmaz, 2018: 266).

Mesleği müderrislik olan Müslimî, ilk eğitiminden sonra devrin önemli âlimlerinden Ebûssu’ûd Efendî’ye mülazım/hizmetkâr olmuştur. Kırk akçe maaşla İstanbul İbrahim Paşa Medresesi’nde müderrislik yapmış, daha sonra Rodos ve Amasya Medresesi’ne geçmiştir. “Tahsîl-i envâ’-ı fazl u kemâl ve tekmîli dâ’ire-i esnâf-ı ma’ârif ü efdâl idüp hasbü’l-âde sülûk-ı tarîk-i istifâde itdükde cenâbı felek-kıbâb müftî’l-imâmü’l-haberî’l-himâm ve’l-bahrî’l-kamkâm mazhar-ı dakâ’ik esrârî’l-te’vîl kâşif-i hakâ’ik envârü’t-tenzîli’l-matla’ ‘âli-havâsu’t-terâkîbî’l-ma’ânî ve’l-vâkıf ‘alâ gavâmız nüketî’l-kur’ân ve’s-seb’î’l-mesânî üstâdânâ Ebu’s-su’ûdü’l- ‘imâdî Hazretlerinden nâ’il-i rütbe-i mülâzemet oldukdan sonra sâlik-i tarîk-i tedrîse olup rûz-be-rûz kasr-ı rif’atlerini teşyîd ü te’sîs üzre Kostantiniyye-i mahmiyede kırk akçe ile medrese-i İbrâhîm Paşada müderris iken;

*Devlet için ihtiyâr itdi kazâ-yı Müslimî
Bu mesel meşhûrdur devlet kazâ yanındadır*

Diyûp semend-i tab’-ı mekârim-iktizâsiyla müteveccih-i seyr-i fezâ-yı kazâ olmuşlar idi.” (Sungurhan, 2017b: 775). “Nihâl-i nev-ber-i istihâli terbiyet-i âftâb-ı fazlına mîvedâr ve nev-bâve-i âsârı sîb-i müslimî gibi elden ele yâd-gâr olmaga sezâvâr olup şemmâme-i fazl ü ma’ârif dest-yâz ve meyân-ı erbâb-ı isti’dâdda gûy-rübâ-yı imtiyâz oldukda Ebu’s-su’ûd Efendî hazretlerinden mülâzemet ile kurs-ı i’tibârı mu’allem ve ba’z-ı medâris-i celîle zât-ı kerîmlerine müfevvez ü müsellemler olup kırk akçe ile Eski İbrâhîm Paşa Medresesi’nde müderris ve halka-i ifâzada sadr-ı meclis iken;

*Devlet için ihtiyâr itdi kazâyı Müslimî
Bu mesel meşhûrdur devlet kazâ yanındadır*

mazmûnî üzere cezîre-i Rodos kazâsı ile makzî’l-merâm, ba’dehu medîne-i Amâsiyya hükûmeti ile bülend-makâm olup ...” (Donuk, 2015: 835). “Ebu’s-su’ûd Efendî’den ihrâz-ı şeref-i mülâzemet idüp “Devlet kazâ yanındadır.” diyü mesned-nişîn-i çârbâliş-i şerî’at olmuşdı.” (Açıkgöz, 2017: 296).

Müslimî’nin hayatında önemli bir dönüm noktası ise Sultan Selim ve Beyazid arasındaki taht mücadelesinde Sultan Beyazid tarafında yer almasıdır. Sultan Selim tahta geçince müderrislikten azledilmiştir. Af için Sultan Süleyman’a Farsça bir “bahâriyye” kasidesi sunmuş, bunun sonucunda sultanın affına mazhar olmuş ve kendisine

kadar ifadesi serbest, lafızları da son derece sağlam ve yerindedir. Öte yandan Ali Efendî şair Emrî’nin etkisiyle muammaya merak sarmış, bu türün edebiyatımıza girmesini ve yayılmasını sağlamıştır (Aksoy, 2002: 416-417).

Mısır'da "Garbiyye" namıyla meşhur bir kaza ihsan buyurulmuştur. Bu konu kaynaklarda şöyle geçer: "Şehzâde Sultân Bâyezîdün tугyânı zemânına râst gelüp Şehzâde-i mezbûr meksûr olup emri ber-taraf oldukda mezbûr için Amasiyyada kâdî ola şehzâdenün tугyânını niçün arz itmeye diyü mazharı gazab-ı pâdişâhî olup niçe müddet mansıbdan me'yûs oldukdan sonra Sultân Süleymân Hâna bir Fârisî Bahâriyye kasîde virmekle cerîde-i ceremine kalem-i afv çekilüp mahalle kazâsı ihsân buyurulmuş idi." (Sungurhan, 2017a: 186).

"... ba'dehu medîne-i Amâsiyya hükûmeti ile bülend-makâm olup tokuz yüz altmış altı târîhinde livâ-yı mezbûra sâyendâz-i iclâl olan şeh-zâde-i nâ-ümmîd Sultân Bâyezîd hilâf-ı rızâ-yı peder, şerâre-rîz-i şûr u şerr olduhda bunlar dahı mazhar-ı kahr-ı Süleymânî ve nevmîd-i âmâl ü emânî olmuş idi. Rikâb-ı Süleymânî'ye 'arz-ı hal ve enmele-i yerâ'a-ı berâ'a ile sevk-ı nimâl eyleyüp diyâr-ı Mısriyye'de "Garbiyye" nâmı ile meşhûr olan mahalle-i kübrâ kazâsı ihsân olındı." (Donuk, 2015: 835).

"Fî'l-vâki' kazâ hidmet-i 'aliyyelerine mahz-ı kazâ ve 'ayn-ı 'anâ olup kazâ-yı evtâr amânî itmek ister iken kazâ-yı âsmân oldu. İkinci nevbette Amasiyya kâdîsı oldukda Şehzâde Sultân Bâyezîd 'isyân u tугyânı efrâhte ve seng-i felâhan-ı şerr ü şûrını etrâf u eknâfa endâhte idüp bir kaç eşrâr-ı bed-girdârun igvâ vü ifsâdiyla 'akûk-ı vâlid-i sa'âdet-nihâdi kendüye pîş-nihâd eyleyüp karındaşı Sultân Selîm-i şeh-r-yâr ile âheng-i ceng ü peykâr eyledükde vâlid-i büzürgvârları sâhib-kırân-ı sipîhr-iktidârun dahı Sultân Bâyezîdün bu evzâ'-ı nâ-pesendîdesinden serçeşme-i hâtîr-ı şerîfleri mugber ve mir'ât-ı kalb-i felek-sıfâtı mükedder olmuş idi. Binâ'en-'aleyh 'asâkir-i nusret-me'âsirden Sultân Selîme mu'în ü nâsir gönderdükde Bâyezîd-i şehensâhun sadme-i tîg-i cihân-güşâyâ mukâvemete kudreti olmayup ke'ennehum humurun müstenfiretu ferret min kasveretin masdûka-i hali olup dest-i ihtiyâr u ıstıbârı pençe-i çenâr gibi lertzân ve ebr-i sâ'ika-bâr gibi dîde vü dilden eşk-rîzân u efgân-künân münhezim ü girîzân olup..." (Sungurhan, 2017b: 775-776).

Müslimî memleketi Isparta'da 994 (1585-1586) yılında vefat etmiştir. "Kutr-ı Anatolî'da vâki' bilâd-ı celîlede hâkim ve revnak-efzâ-yı mahâfil ü mahâkim iken tokuz yüz toksan dört senesinde muhtedd-i kadîm ve müstakarr-ı 'ırk-ı kerîm olan kasaba-i Isparta'da intikâl ve seyr-i riyâz-ı kudse isti'câl eyledi." (Donuk, 2015: 835-836). "İspartalıdır ve orada kadı iken 994 târîhinde vefât etmişti." (Nazik, 2008: 65).

Kaynaklarda verilen bilgileri toplarsak Müslimî'nin hayatı hakkında özetle şunları söyleyebiliriz. Ispartalı olan şair, Mîrî mahlaslı Emrullah Efendi'nin oğlu, Abdulkâdir Hamîdî Efendi'nin torunudur. Müslimî, devrin önemli sanatçılarından *Ahlâk-ı Alâî* yazarı Kınalızâde Ali Efendi'nin kardeşidir. Devrin önemli âlimlerinden Ebûssu'ûd Efendi'ye mülazım olan Müslimî, kırk akçe maaşla İstanbul İbrahim Paşa Medresesi'nde müderrislik yapmış, daha sonra Rodos ve Amasya Medresesi'ne geçmiştir. Sultan Selim ve Beyazîd arasındaki taht mücadelesinde Sultan Beyazîd tarafında yer almış, Sultan Selim tahta geçince müderrislikten azledilmiştir. Sultan Süleyman'a af için bir kasidesi sunmuş ve bunun sonucunda kendisine Mısır'da "Garbiyye" namıyla meşhur bir kaza ihsan buyurulmuştur. Şair, Isparta'da kadı iken 994 (1585-1586) yılında vefat etmiştir (Açıkgöz, 2017: 296; Donuk, 2015: 835-836; İsen, 2017: 209; Kayabaşı, 1997: 497; Kılıç, 2010: 805-806; Nazik, 2008: 65; Solmaz, 2018: 266; Sungurhan, 2017: 186; Sungurhan, 2017: 775).

1. Müslimî Dîvânı

Müslimî Dîvânı'nın³ araştırmalarımız sonucu ulaşılabildiğimiz tek nüshası⁴ Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 94/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 34 varaktan oluşan Dîvân nüshası, 2 sütun ve 15 satır hâlinde yazılmıştır. Eser 13x21 mm. ebatlarındadır ve ta'lîk ile yazılmıştır. Dîvân'da sırasıyla 2 kaside, 119 gazel, 4 kıt'a ve 1 matla olmak üzere toplam 126 şiir bulunmaktadır.

Başı:

Geldi bir dem kim cihāna virdi zīver rûzgār

Ferş-i dîbā şaldı āfāka ser-ā-ser rûzgār

Sonu:

Ebrūlaruḡa geh yā dirler senüḡ gehī rā

Ṭoḡrusı bu ki vardur didüklerince yārā

1.1. Kasideler

Müslimî Dîvân'ı iki kaside ile başlar. Başlıksız olan ilk kaside remel bahrinin “fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün” vezni ile yazılmıştır ve 57 beyitten oluşur. “-r” kâfiye-i mücerrede sahip kasidenin redifi “rûzgār”dır. Klasik Türk şiirinde tam bir kasidede olması gereken “nesib/teşbib, girizgâh, methiye, fahriye, tegazzül ve dua” bölümleri, Müslimî'nin bu kasidesinde tam olarak bulunmamaktadır. Kaside bölümleri olarak baktığımızda 1-25. beyitler bahariyye, 27-54. beyitler methiye ve 'arz-ı hâl, 55-57. beyitler ise dua bölümüdür. Kaside nesib/teşbib bölümüne göre “bahariyye/nevruziyye”, redifine göre “rûzgâr kasidesi” ve maksûd/maksud bölümüne göre ise bir methiyedir. Müslimî ilk kasidesini Sultan Selim'e sunmuştur.

Dîvân'daki ikinci kaside Sultan Süleyman'a sunulmuştur ve 49 beyittir. Kasidenin başlığı “Dîger Kaşîde Der Medḡ-i Sulṫān Süleymān Ḥḡān Nevvera'llāhu Merḡadehū”dur. Görüldüğü gibi başlıkta nazım şekline, türüne ve memduha gönderme yapılmıştır. Ayrıca Sultan Süleyman için “Allah onun kabrini aydınlatsın” şeklinde bir dua vardır. Redifin olmadığı kaside “-l” kâfiye-i mücerrede kullanılmıştır. Kaside remel bahrinin “fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün” vezni ile yazılmıştır. Kasidenin ilk 18 beyti bahariyye/nevruziye, 19-45. beyitleri sultan Süleyman methiyesi ve 'arz-ı hâl, 46-49. beyitler ise dua bölümüdür. Bu kaside de ilk kaside gibi nesib/teşbib bölümüne göre “bahariyye/nevruziyye” ve maksûd/maksud bölümüne göre ise bir methiyedir.

³ Dîvân tarafımızdan çalışılmaktadır.

⁴ Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümünde 95/811 arşiv numarasında Müslimî Dîvânı'nın bir nüshası daha görülmektedir. Aslında “Müsellem Dîvânı”nın bir nüshası olan eser sehven Müslimî Dîvânı diye kayda geçmiştir (Şarlı, 2001: 103).

1.2. Gazeller

Divanda toplam 119 gazel bulunmaktadır. Gazeller revî harfine göre müretteptir ve 24 harften gazel bulunmaktadır. Bu harfler içerisinde en çok gazel "ra" ve "he" harflerinde yazılmıştır. Aşağıdaki tablolarda gazellerin revî harfine göre dağılımı verilmiştir:

Tablo 1: Gazellerin Revî Harfine Göre Dağılımı

ا	5	ز	3	ل	5
ب	2	س	1	م	8
ت	3	ث	1	ن	11
ج	3	ظ	1	و	1
ح	1	ع	1	ه	22
خ	1	غ	1	ی	18
د	3	ق	2		
ر	20	ک	6		

119 gazelin 54 tanesi 5 beyitten oluşmaktadır. Divanda 2 beyitlik 1, 3 beyitlik 1, 4 beyitlik 1, 6 beyitlik 20, 7 beyitlik 39 ve 9 beyitlik 3 gazel vardır. Dîvân nüshasındaki 21b-22a varakların eksikliğinden 2 beyitlik 67. gazel ve 3 beyitlik 68. gazelin tam olarak kaç beyit olduğunu bilemiyoruz. Aşağıda gazellerin revî harfine göre beyit sayıları tablo halinde verilmiştir:

Tablo 2: Gazellerin Revî Harfine Göre Beyit Sayıları

ا	7, 7, 7, 7, 5
ب	6, 5
ت	7, 5, 7
ج	6, 5, 6
ح	6
خ	5
د	9, 7, 5
ر	5, 7, 7, 6, 7, 7, 5, 7, 7, 5, 7, 7, 6, 7, 5, 5, 6, 5, 5, 7
ز	7, 7, 6
س	5
ث	7
ظ	5
ع	9
غ	7
ق	6, 5
ک	7, 7, 7, 5, 5, 7
ل	5, 7, 5, 5, 5
م	7, 5, 7, 6, 5, 5, 6, 2
ن	3, 5, 7, 6, 7, 5, 6, 7, 5, 5, 5
و	6
ه	5, 6, 5, 5, 7, 7, 5, 5, 5, 5, 7, 5, 7, 7, 6, 9, 5, 5, 5, 5, 5
ی	5, 6, 6, 5, 7, 5, 5, 5, 5, 6, 7, 4, 6, 5, 5, 5, 5, 7

1.3. Kıt'alar ve Matla

Dîvân 4 kıt'a ve 1 matla ile son bulur. Kıt'aların dördünden de "Kıt'a", matlanın ise "Matla" başlığı bulunmaktadır. Kıt'aların ilki 3, diğerleri 2 beyitlidir.

2. Müslimî Dîvân'ının Matla Beyitleri

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Geldi bir dem kim cihâna virdi zîver rûzgâr
Ferş-i dîbâ şaldı âfâka ser-â-ser rûzgâr

Dîger Kaşîde Der Medh-i Sulţân Süleymân Hân Nevvera'llâhu Merķadehü

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Şîr-i ħurşîde yine oldı maĥal burc-ı ĥamel
Esede olduĝı yok gerçi ĥamel ķurbı maĥal

Dîvân-ı Müslimî

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Şol kelâm-ı Hâķ ki zıkr-i Ĥâlîķ-ı Subĥân ola
Yaraşur her yerde ger ser-defter-i dîvân ola

ve lehü

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

Cemâlün mihr-i 'âlemdür eger pinĥân eger peydâ
Ne ĝam olursa ger yüz biĝ güneş zâhir ķamer peydâ

ve lehü eyđan

mef'ülü fâ 'ilâtü mefâ 'lül fâ 'ilün

Ĝamzeĝ ĥadengi câna virür dilberâ şafâ
Şol ĥaste gibi kim vire aĝa devâ şafâ

ve lehü

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

'Aşķ ile dil bir yaĝa ta'n ile a'dâ bir yaĝa
Arada ķaldum beni eyle Ĥudâyâ bir yaĝa

ve lehü eyżan

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

Dilâ ma'müre şanma bir ĥarâb-âbâddur dünyâ
Fenâsı pür-fenâ bir ķâr-ı bî-bünyâddur dünyâ

ve lehû

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Kâkülün fikriyle var başumda sevdâ-yı ğarîb
Kim bugün şehr içre yok ben denli şeydâ-yı ğarîb

ve lehû eyzan

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Cüy-ı vaşluñdan rakîb ister ki içe ol ħarâb
Ehl-i 'aşk işi olur cânâ ger içerse ħarâb

Cevâb-ı Ğazel-i Emir 'Alî Şîr Nevâyî

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Göñlüm aldı bir sehî-ğad serv-i hoş-bâlâ yigit
Kim cihân bâğında yokdur böyle bir ra'nâ yigit

ve lehû

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

Beni bir iki gün baħr ile böyle zâr ider ħasret
Olup bu derdle bâķî ħalursa vây eger ħasret

ve lehû eyzan

mef'ülü fâ 'ilâtün mef'ülü fâ 'ilâtün

Şevķ-i ruħuñla cânâ itserñ ne var şöħbet
'Âdetdür olur irse faşl-ı bahâr şöħbet

ve lehû

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Niçün itmez bâde-i nâb ile zâhid imtizâc
Ĥâr-ı raţb ile hoş olur bârid-i yâbis mizâc

ve lehû eyzan

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

İrmedük vaşluña dirsın bize her geh vazģıç
Yok mı bir bûse bize yoħsa dehânuñdan ħic

ve lehû

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

Binâğuşuñda ey meh ħo şağilsun ol mu'anber şac
Cihâna ħuş-vâruñ dürr-i şehvâr ile güher şac

ve lehū eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Gün yüzün şubh-ı şafā la'l-i lebünj cām-ı şabūh

Baḡa sākī ol şabūhī cūr'asıdur kūt-ı rūh

ve lehū***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Tiğ-ı 'aşk-ı yār ile bu cism-i lāğar şāh şāh

Bir dirah̄t-ı h̄uşkdur bī-berg ü bī-ber şāh şāh

ve lehū eyzan***mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün***

Ey naqd-i ğamuḡ cān u dile māye-i maḡşūd

Bāzār-ı vişālünġe baḡa derd ü belā vudd

ve lehū***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Ceyb-i cāme çāk ü mest ü gec gele bālā bülend

Olmasun yā Rab kişinünj yārı maḡbūb-ı levend

ve lehū eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Cevr-i devre çekme ğam mihr-i sipihre olma şād

Çünki yokdur gerdiş-i gerdün-ı dūna i'timād

ve lehū***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Būse mümkin olmayıcaḡ la'l-i cānāndan n'olur

Hızr-veş nūş itmeyicek āb-ı ḡayvāndan n'olur

ve lehū eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Olalı dil ol hevā-yı ḡadd-i bālā ile bir

Döndi bir gül-zāra k'ola serv-i ra'nā ile bir

ve lehû

mef'ülü fâ 'ilätü mefâ 'lî fâ 'ilün

Gerçi cihânda her kişi bir cân dersidür

'Aşk ehli derd ü ğuşşa-i cānān dersidür

ve lehû eyzan

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

Başa yok yâr senden ğayrı saña yâr yüz biş var

'Aceb budur velî bir yâr çün ağyâr yüz biş var

ve lehû

fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün

Tâ ser-i zülfün o ğaţ-ı müşk- âsâ yanındadır

Milket-i Çîn serĥadi bildüm Hıţâ yanındadır

ve lehû eyzan

mef'ülü mefâ 'lî mefâ 'lî fe 'ülün

Öykünür imiş kâmetünge nâr u ney[i] gör

Bir âdem edebildi mi yanuçca anı gör

ve lehû

mefâ 'lün fe 'ilätün mefâ 'lün fe 'lün

Ħaţun ki yüz tuta mihre dil-i ĥazîni yazar

Şaçun o dâyireye uğramaz kenâr çizer

ve lehû eyzan

fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün

Menzil olmaz 'âşıkâ ĥâk-i der-i dilber kadar

Olsa ger dilber yanında kadri ĥâk-i der kadar

ve lehû

mefâ 'lün mefâ 'lün fe 'ülün

Muĥabbet bâbın açdı dil 'Alî-vâr

Der-i Ħayber gibi olsun eli var

ve lehü eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Ol büt-i Berber ki aña halk-ı 'âlem baş eger
Kâfir olam tîğ-ı hükminden çekersem baş eger

ve lehü***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Güş idüp nâlem benüm inlerdi bir dem tağlar
Ol hevâdan geçdi şimdi kendü başın ağlar

ve lehü eyzan***mef'ülü fā 'ilātü mef'ülü fā 'ilün***

Gönlüm gözüm ki bir güzeli ârzü kıılır
Âh ile eşk her dem anı cüst ü cü kıılır

ve lehü***mef'ülün fe 'ilātün mef'ülün fe 'ilün***

Gamuñla halka-i hâtem gibi kadem hamdur
Yüzinde eşk-i 'aķıķüm nigîn hâtemdür

ve lehü eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Eyledi ol gözleri âhüyı dil tenhâ şikâr
Ehl-i diller çün güzel şayd eylemezler âşikâr

ve lehü***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

Naķd-i kalbi rind iserñ bir şâhid-i ra'nâya vir
Süd ise ey h'âce maķşüduñ eger sermâye vir

ve lehü eyzan***fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün***

'Ayn-ı âfetdür ol iki nergis-i bî-h'âblar
Dâm-ı miñnetdür ol iki sünbül-i sîr-âblar

ve lehû

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Fedâ cânlar şu cânâna ki 'uşşâka mülâyimdür
Mülâyim olsa cân virmek kişi cânâna lâzımdur

ve lehû eyzan

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

Ey sâr-bân-ı gam niçe bir şîve-i şütür
Bi'llâhi bâr-ı minneti gel aradan götür

ve lehû

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Çan itmegi ol la'l-i şeker-ğâya kımazlar
Cân alıcı adını Mesîhâya kımazlar

ve lehû

fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilätün fâ'ilün

Bülbülün gül şebnem-i eşkinden olsa çan mı ter
Hâtırı gâyet de nâzûkdür bulutdan nem kıpar

ve lehû eyzan

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Çamundan her yanba kıksam akâr bu eşk-i ter kırmaz
Gözüm bir âsiyâ[b]dur kim o şu üzre döner kırmaz

ve lehû

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Şâh olalı şehr-i çama mülk-i cihândan fâriğüz
Düşdük bir özge 'âleme kevn ü mekândan fâriğüz

ve lehû eyzan

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

Kâmetün degmesidür Sidre vü tûbâ bilürüz
Küyuñı cennet-i Firdevsden a'lâ bilürüz

ve lehū***fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilūn***

Gūşuma zezeme-i 'aşkıdan irdi bir ses
Billāh ey bang-i ceres sen hele bir dem sesi kes

ve lehū eyzan***mef'ülū fā 'ilātū mefā 'ilū fā 'ilūn***

Ey dil bu hūy u hāy ile tīr-i zebāna dūş
Sūr cām-ı mey şafāsını kūy-ı muğāna dūş

ve lehū***fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn***

Kılmadın sen ey fakīh a'mālūññ şerhin beyāz
Eyleme ehl-i ħarābātuñ sözine i'tirāz

ve lehū eyzan***fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn***

Bir mehūñ şevkiyle olup yine zerd ü zār şem'
Derd ile sūz-ı dilin her şeb kıılır izhār şem'

ve lehū eyzan***fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn***

Eylemez dil-ĥastelerden būsedin cānān dirīg
Gör nice luţf ıssıdur ehlinden itmez cān dirīg

ve lehū***mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn***

Niyāzum Ĥaqqadur nāz ehline hergiz niyāzum yok
Yanumda çoğ u azı bir cihānuñ çoğa azum yok

ve lehū eyzan***mef'ülū fā 'ilātū mefā 'ilū fā 'ilūn***

Kimdür rakīb şu gibi meyl idüp akacak
'Aşık mı kaldı ey şanem odlara yakacak

ve lehû

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Çalduñ ey dil h'âb-ı ğaflet içre bî-dâr olmaduñ

Bâde-i pendârdan bir lahza hüşyâr olmaduñ

ve lehû eyzan

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Bir lebi şîrîn ğamıyla cânı Ferhâd eyledük

Bî-sütün-ı 'aşkı ol yıkdı biz âbâd eyledük

ve lehû

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Hani dülbendi ile kâküli ol tersânıñ

Göge çekilmesidür fi'l-meşel ejderhânıñ

ve lehû

mef'ülü fâ 'ilâtü mef'ülü fâ 'ilün

İtdi hişâr-ı hâtırı ğam leşkeri gedük

Virsün nigâra diñ hatı ser-defteri gedük

ve lehû eyzan

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Gerçi hıdmetde kuşur itmez efendi kuluñ

Çâbil olmadı velî olamadum maçbülün

ve lehû

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

'Âkıbet kalduğ elemde haddi yok derd ü ğamıñ

Görmez oldı ma'rifet ehlini 'aynı 'âlemün

ve lehû eyzan

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Zülfünji çöz ey kamer-çal'at ruñ-ı zîbâya şal

'Âşık-ı miskîni bu bend ile zîr-i pâya şal

ve lehū

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Sineye gel buse luṭf it cānum içre cānum ol
Hızr-veş 'ömr-i ebed vir çeşme-i hayvānum ol

ve lehū eyzan

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Eşk-i çeşmüm ḥasret-i la'lünle 'ummān oldı gel
Hey meded merdümlük it iki gözüm ḳan oldı gel

ve lehū

mef'ülü fā 'ilātü mef'ülü fā 'ilūn

Ḳalmadı 'aşḳ maḥzen-i esrārına duḥūl
Ḥarc itdi penc-gencine şol kim bir iki pul

ve lehū eyzan

mef'ülün mef'ülün mef'ülün mef'ülün

Ġamından sen perī-şāhuṇ perīşān oldı ḥālüm gel
Tükendi ṭāḳat ü şabrum ḳarāra yok mecālüm gel

ve lehū

mef'ülü mef'ülü mef'ülü fe'ülün

Yoluḡda ḳanı ol ki senüḡ bī-ser olaydum
Ya'nī ki 'adem mülketine server olaydum

ve lehū eyzan

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ser-lülesi bir çeşme-i hayvān mıdur ey serv-i sīm
Kim 'ömr-i cāvidān bulur ḥammāmuṇa varan saḳīm

ve lehū

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

'İbret al ey göñül yiter seyr-i kühen-serāy-ı Cem
K'oldı maḳām-ı mār u mūr küçe vü bām-ı cāy-ı Cem

ve lehū eyzan*mef'ülü fā 'ilātü mefā 'lū fā 'ilün*

Sākī lebün şafāda olaldan nazīr-i cām

Cānı lebün şafāsıdur iden esīr-i cām

ve lehū*fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

Dün gice tā şubha dek cānānum aḡdum aḡladum

Şem'-veş yanam meh-i tābānum aḡdum aḡladum

ve lehū eyzan*mefā 'lün mefā 'lün fe 'ülün*

Seri tīg-ı ḡam-ı 'aşḡ ile yondum

Koyup ben cānı senden yaḡa yundum

ve lehū*fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

'İd yitmez mi baḡa sen ḡūba ḡurbān olduḡum

Saḡa cān viren irer maḡlūba ḡurbān olduḡum

ve lehū eyzan*mefā 'lün mefā 'lün mefā 'lün mefā 'lün*

Dime ḡap secde it kılsam işigünḡden yaḡa ḡiblem

Ki vācibdür senünḡ gibi büte ḡapmaḡ baḡa ḡiblem

*fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün*Beni kāşānesine da'vet ider⁵

Şeyḡ-i şehrüḡ evi ḡarāb olsun

ve lehū*fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün*

Cānu mı var ḡončanunḡ kim la'lünḡe aḡa dehen

Tengdür ey ḡül lebün vaşfında meydān-ı suḡen

⁵ Divanda bu gazelin matla beyti bulunmamaktadır. Kınalı-zāde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü's-Şu'arâ'sında gazelin matla beyti şöyledir:

Aç yüzün şeh-i nūr-tāb olsun
Çün saçun dehr-i müşg-nāb olsun (Sungurhan, 2017b: 777).

ve lehū eyzan***mef'ülü mefā'ılün mef'ülü mefā'ılün***

Çok derbeder olduḡ gel dīvāne göñül uşlan

Rüsvā yiter olduḡ gel dīvāne göñül uşlan

ve lehū eyzan***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

'Ālemüñ derd ü belāsi sende her dem ġamdasın

Bilmezem derdüñ nedür ey dil 'aceb 'ālemdesin

ve lehū***fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün***

Perde-i şabrı ço çāk eyle göñül 'ār etegin

Tevbeden çek elünji tüt yine ħumār etegin

ve lehū eyzan***mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün***

Ġamzeñ okına pādişehüm dil siper olsun

Tek ben kuluña bir göz ucıyla nazar olsun

ve lehū***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

Mürde olmuşdum virüp hicründe ben bī-çāre cān

La'lüñ ey cān pāresi virdi yine bir pāre cān

ve lehū eyzan***mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün***

Şāne geçemez zülf-i perīşānuñ ucından

İnce ilenüp çekile ol ānuñ ucından

ve lehū***fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün***

Dostum ço kapudan düşmen-i bed-ġü gitsün

Şimdi ol seg şu kadar oldu kim ço gitsün

ve lehü eyzan***fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün***

Düşmeni yâr işigünden sürüp ol ekeyin
Mezra'-ı dilde vefâ tohumını andan ekeyin

ve lehü***fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün***

Tîg-ı 'aşk-ı yâr ile sînem görünmez yâreden
Ben kullı derd ü belâ için yaratmış yaradan

ve lehü eyzan***mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün***

Ne hüsn olur meger şun'-ı Hudâ-yı lem-yezeldür bu
Ne şüretdür meger kim nakş-ı üstâd-ı ezeldür bu

ve lehü***mef'ülü fâ 'ilätü mefâ 'lün fâ 'ilün***

Nakd-i gamuğa kim ola kim mâyil olmaya
Anda terâzû gibi meger kim dil olmaya

ve lehü eyzan***fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilätün fâ 'ilün***

Âb-ı hayvân mı var ol peykân-ı âteş-nâkda
Kim oğuñ peyvend-i cändur sîne-i şad-çâkda

ve lehü***fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilätün fe 'ilün***

Seni her kim çeke ey rûh-ı revân sînesine
Ferahından niçe gün şıgmaya cân sînesine

ve lehü eyzan***mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün***

Çad-i bälâsı cânānuğ elifdür rāst nāz içre
Benüm ham kâmetüm peyveste yâ gibi niyâz içre

ve lehū

mef'ūlü fā 'ilātün mef'ūlü fā 'ilātün

Devr-i ruḥunḍa çeşmüm itse ne var girye

Gül mevsiminde eyler ebr-i bahār girye

ve lehū eyzan

mefā 'lün mefā 'lün mefā 'lün mefā 'lün

Şeb-i vuşlatda anuñçün atar cān oda pervāne

Ki tā irişmeye bir daḥı cānı rüz-ı hicrāna

ve lehū

mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Bahādur bize bir gönçe olsa ra'nāca

Bizümle ṭarf-ı çemen seyrin itse tenhāca

ve lehū eyzan

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Göñlümi eyledi ol ḥaṭṭ-ı 'izār āşüfte

Nitekim bülbüli ezhār-ı bahār āşüfte

ve lehū

mef'ūlü mefā 'lū mefā 'lū fe 'ülün

Ser-geşte tenüm kara kara dāḡlar ile

Bir çarḡa durur şanki uçar zāḡlar ile

ve lehū eyzan

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Ḥande ile beni kılduḡca helāk ol ḡamze

Tiḡ-ı Ḍaḥḥākla şan öldürür ādem Ḥamza

ve lehū

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Germ olup bu āfitāb-ı ḥüsn-i 'ālem-gİR ile

Sāye-veş kıлма beni ey meh ber-ā-ber yir ile

ve lehû

fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilün

Gelmesün haç ya Rab ol gül-berg-i handân üstine

Kim diler toz konduğın 'âlemde cānān üstine

ve lehû

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Turnamaz serv-i revān kâmet-i dil-ber yerine

Hâr u has kânde olur kim tura 'ar'ar yerine

ve lehû eyzan

mef'ülü fâ 'ilātün mef'ülü fâ 'ilātün

Yād-ı lebünle tıutup şahrâda cām lāle

İster ki ide yine 'ıyş-ı müdām lāle

ve lehû

fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilün

Kaşd-ı mâtem eyleyüp girmiş nigārum göklere

Yiridür çıka figān u āh u zārum göklere

ve lehû eyzan

fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilün

Cān virüp halka deminden çün Mesîhâ mirvaḥa

Oldı tābistān deminde rûḥ-efzâ mirvaḥa

ve lehû

mef'ülü fâ 'ilātü mef'ülü fâ 'ilün

Sen vir benüm efendi nice yara bağruma

Bir kerre şarayın seni ben çara bağruma

ve lehû eyzan

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Ser-i küyında şafâ sürmeyene Merve söge

Bugüneden taş alup sînesini Ka'be döge

ve lehū

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Ɔande bir bezm ehli gōrse eyleyūp cer dāyire
Gūçle buldı bir iki fūls-i aħmer dāyire

ve lehū eyzan

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Tır-i dil-dūzı k'olur pūr-tāb tenden cānibe
Cān atup reh-rev gelūr gūyā vařandan cānibe

ve lehū

fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilūn

Yine yāķūt lebi neyledi ol sīm-bere
Ki ĥař-ı nesh getürmiş ruĥı gül-berg-i tere

ve lehū eyzan

mefā 'ilūn mefā 'ilūn fe 'ulūn

Leb-i la'lūñ ne lezzetde řeker ne
řekerci řatmasun artıķ şeker ne

ve lehū

fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilūn

Ne bilūr 'aşķda Mecnūn ile Ferhād ġamı
Bařdı Rūm erleri řimdi 'Arabı vū 'Acemi

ve lehū eyzan

mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn

Livā-γı milket-i ĥūsni saña 'aşķı baña virdi
Nařīb-i rūz-ı řasemdūr n'ola řāhum Ĥudā virdi

ve lehū

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Bezm-i řevķuñ la'l-i nābuñdur mey ü peymānesi
Ol mey ü peymānenūñ sākī benem mestānesi

ve lehû

mef'ülû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Hâk itdi çün firâk ile bir sîm-ten beni

Eyleñ şehîd-i 'aşka 'abîr-i kefen beni

ve lehû eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Olmasun bezm-i şafâsın serv-i bâlâdan tehî

Gül-sitân-ı cennet olmaz çünki tûbâdan tehî

ve lehû

mef'ülû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Gül irdi nider âdem olan bâğ-ı behiştî

Hâşşa ki kenâr eyleye bir hûr-ı siriştî

ve lehû eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Mezra'-ı dünyâ ki pür-cevr ü sitemdür hâşılı

Tohımı mihnet bergi gam bârı elemdür hâşılı

ve lehû

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ter düşersin birkaçın kıan ağlasam bülbül gibi

Ey lebi gönçe bulutdan nem kıaparsın gül gibi

ve lehû eyzan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Özge 'âlemdür baña 'aşkuñla bu gam 'âlemi

Anuñ için 'aynuma gelmez benüm 'âlem gamı

ve lehû eyzan

mef'ülû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Şâh-ı bahâr kıurdu çü perde-serâları

Feryâda geldi bülbül-i destân-serâları

ve lehū***mef'ülū mefā'lı mefā'lı fe'ülün***

Ben hāki işigüne şabā çekdi getürdi
Tevfik-i refik oldı Hudā çekdi getürdi

ve lehū eyzan***mefā'lın mefā'lın mefā'lın mefā'lın***

Hıred-mend idi dil evvel 'aceb dīvānedür şimdi
Begenmezdi cihān kaşrın yeri vīrānedür şimdi

ve lehū***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

Ser-i la'lün teng itdi şekeri
Müşkilin hāl eyle anuñ ey perī

ve lehū eyzan***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

Haçer-i hūn-rizini çekdükde çeşm-i kātili
Cānu mı var kimsenünğ olmaya murğ-ı bismili

ve lehū***mef'ülū fā'ilātü mefā'lı fā'ilün***

Sensin cihānda çün güzelüm 'ālemünğ gözi
Rüşen senünğle cümle benī ādemünğ gözi

ve lehū eyzan***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

Her şebüm miñnet şebidür her günüm hicrān günü
Bilmezüm yā Rab kaçandur vuşlat-ı cānān günü

ve lehū***fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün***

Zāhidā bezm ehlinünğ raṭl-ı girāndur 'ādeti
Bādeden zevk eylemezsin çünki götür şıķleti

ve lehū eyzan

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

'Aşıkun hâli diger-gündür geçer rüz u şebi
Gündüzün derdi gice feryād yā Rab yā Rabi

Kıt'a

mefā 'lün mefā 'lün fe 'ülün

Revā mı saña ey kebk-i hırāmān
Kebüter-bāzlık bizden ögütsüz

Kıt'a

mef'ülü fā 'ilātü mefā 'lū fā 'ilün

Her kişi kim cihānda ola nām-dār-ı 'aşk
Halk arasında aña hezār i'tibār olur

Kıt'a

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Elüme girdi benüm defter-i şî'r-i remzi
Gerçi meşhürdür ilde olur ilde söz çok

Kıt'a

mefā 'lün mefā 'lün fe 'ülün

Suhandāna gerekdür kuvvet-i tab'
Nitekim zür-bāza zür-bāzū

Maṭla'

mef'ülü fā 'ilātün mef'ülü fā 'ilātün

Ebrūlaruğa geh yā dirler senüñ gehi rā
Toğrusı bu ki vardur didüklerince yārā

SONUÇ

XVI. yüzyıl şairlerinden Müslimî Ispartalıdır. Şair, Mîrî mahlaslı Emrullah Efendi'nin oğlu ve Kınalîzâde Ali Efendi'nin kardeşidir. İlk eğitiminden sonra devrin önemli âlimlerinden Ebûssu'ûd Efendi'ye mülazım olmuş ve İstanbul, Rodos ve Amasya Medreselerinde müderrislik yapmıştır. Sultan Selim ve Beyazid arasındaki taht mücadelesinde Sultan Beyazid tarafında yer almış, Sultan Selim tahta geçince müderrislikten azledilmiştir. İyi derecede Farsça bilen şairin Türkçe bir dîvânı vardır. Şair memleketi Isparta'da kadı iken 994 (1585-1586) yılında vefat etmiştir. Müslimî Dîvânı'nın araştırmalarımız sonucu ulaşılabildiğimiz tek nüshası Medine Ârif Hikmet

Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 94/811 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 34 varaktan oluşan Dîvân'da sırasıyla 2 kaside, 119 gazel, 4 kıt'a ve 1 matla olmak üzere toplam 126 şiir bulunmaktadır.

Bu çalışmada Müslimî'nin hayatı ve Dîvânı hakkında bilgi verilmiş ve 126 şiirinin matla beyitleri yeni harflere aktarılmıştır. Yakın zamanda yayımlayacağımız "Müslimî ve Dîvânı" adlı kitap çalışmamızla XVI. yüzyıl klasik Türk edebiyatında Müslimî'nin de hakettiği yeri alacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Namık (2017). *Riyâzü'ş-Şuara (Tezkiretü'ş-Şuara)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr.>, Erişim tarihi, 11/03/2020.
- Aksoy, Hasan (2002). Kınalızâde Ali Efendi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 25, S. 416-417). Ankara: TDV.
- Akün, Ömer Faruk (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. IX, S.389-427). Ankara: TDV.
- Devellioğlu, Ferit (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Yayınları.
- Donuk, Suat (2015). *Nev'î-zâde Atâyî: Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmiletü'ş-Şakâ'ik; İnceleme-Metin*. Doktora Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi.
- İpekten, Haluk vd., (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür
- İsen, Mustafa (2017). *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr.>, Erişim tarihi, 11/03/2020.
- Kahraman, Ahmet (1989). Ahlâk-ı Alâî. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 2, S. 15-16). Ankara: TDV.
- Kayabaşı, Bekir (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'in Zübdetü'l-Eş'âr'ı*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kılıç, Filiz (hzl.) (2010). *Âşık Çelebi, Meşâirü'ş-Şuarâ*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Mengi, Mine (1999). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Müslimî, *Dîvân-ı Müslimî*, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, 94/811.
- Nazik, Sıtkı (2008). *Şemseddin Sâmî'nin Kâmûsu'l-A'lâm Adlı Eserinin V. ve VI. Cildinde Geçen Osmanlı Şâirlerinin Biyografileri*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Saraç, Yekta (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: 3F Yayınları.
- Solmaz, Süleyman (2018). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı (İnceleme-Metin)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr.>, Erişim tarihi, 11/03/2020.
- Sungurhan, Aysun (2017a). *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü'ş-Şuarâ)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr.>, Erişim tarihi, 11/03/2020.
- Sungurhan, Aysun (2017b). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuarâ*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr.>, Erişim tarihi, 11/03/2020.
- Şarlı, Mahmut (2001). Medine-i Münevver'e'deki Arif Hikmet Bey Kütüphanesinde Bulunan Edebiyatla İlgili Türkçe Yazma Eserler. *İlmî Araştırmalar*, 11, 99-112.
- Tuman, Mehmed Nail (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri II*. (Haz: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro Yayınları.